

Kunnskapsløftet innføres i samarbeid mellom kommunene
Krødsherad, Sigdal, Hole, Ringerike og Modum

Innføring av Kunnskapsløftet i Midtfylket Buskerud

Sluttrapport kompetanseløftet 2005 – 2008

Februar 2009

Forord

I 2005 ble det startet opp et regionalt samarbeid om implementering av Kunnskapsløftet i fem kommuner i Midt fylket Buskerud.

I tråd med intensjonen i reformen og på oppfordring fra myndighetene om å etablere prosjekter og prosjektledere knyttet til de ulike satsingsområdene, kom de skolefaglig ansvarlige i de fem kommunene frem til at et utvidet og fastlagt samarbeid ville være gunstig.

Det gjennomføres regelmessige regionsmøter med skolefaglige ansvarlige, der satsingsområder drøftes og planer initieres. Skoleeier i regionen representeres av:

Modum kommune:	Jan Samuelsen, undervisningssjef
Sigdal kommune:	Kari Anita Brendskag, skolesjef
Krødsherad kommune:	Geir Waaler, sektorleder oppvekst
Hole kommune:	Anne Nereng, skolefaglig ansvarlig
Ringerike kommune:	Anne-Lise Rian, kommunalsjef oppvekst, til 1. februar 2008 Bjørn Tollaas, fra 18. august 2008

1. februar 2009

Anne Bollingmo
1. konsulent

Ann Elisabeth Gunnulfsen
Pedagogisk veileder

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Sammendrag.....	4
Bakgrunnen for Kunnskapsløftet	4
Nasjonal strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringa 2005–2008.....	4
Tilpasset opplæring	4
Modell for innføring av Kunnskapsløftet Midtfylket Buskerud	5
Nye læreplaner!	6
Avspark med professor Sigmund Lieberg	6
Regionalt læreplanarbeid	6
Fagdager i Kunnskapsløftets innføringsperiode (2006 – 2008).....	7
Lederopplæring	8
Utdanningsvalg	9
Fremmedspråk 15 studiepoeng- praktisk tilnærming til faget	9
Naturfag 15 + 15 studiepoeng	10
Veien videre	10
Noen erfaringer med innføringen	10
<i>Litteratur</i>	11

Sammendrag

Rapporten skisserer hvordan innføring av Kunnskapsløftet har blitt gjennomført i kommunene Sigdal, Krødsherad, Modum, Hole og Ringerike. Det gis et innblikk i hvordan det har blitt initiert og gjennomført:

- Alle lærere med på samling med Sigmund Lieberg om intensjonen med Kunnskapsløftet
- En stor fagdager for alle lærere i de fem kommunene 16. august 2006
- Fagdager over en toårsperiode.
- Utarbeiding av regionale læreplaner.
- Toårig skolelederopplæring i samarbeid med Høgskolen i Lillehammer.
- Innføring av *utdanningsvalg*, et nytt fag i skolen.
- Regionen har valgt et tydelig fokus på kompetanseheving i alle fag.
- Gjennomført spesifikk videreutdanning i naturfag og fagdidaktisk kurs fremmedspråk.

Bakgrunnen for Kunnskapsløftet

Til grunn for Kunnskapsløftet ligger Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) "Kultur for læring" fra Utdannings- og forskningsdepartementet. I meldingen redegjøres det for hvorfor det er nødvendig med endringer i den norske grunnsopplæringen. *"Norge har gode forutsetninger for å skape verdens beste skole"* (St meld 30 – "Kultur for læring"). Vi har skoler som er tilgjengelige for alle i hele landet. Det er bred politisk oppslutning om skolens mål - å gi barn og unge muligheter for allmenndannelse, personlig utvikling, kunnskap og ferdigheter. Evalueringen av Reform 97 har vist at vi ikke fullt ut har lyktes i å realisere idealet om en opplæring som er tilpasset hver enkelt elev.

Nasjonal strategi for kompetanseutvikling i grunnsopplæringa 2005–2008

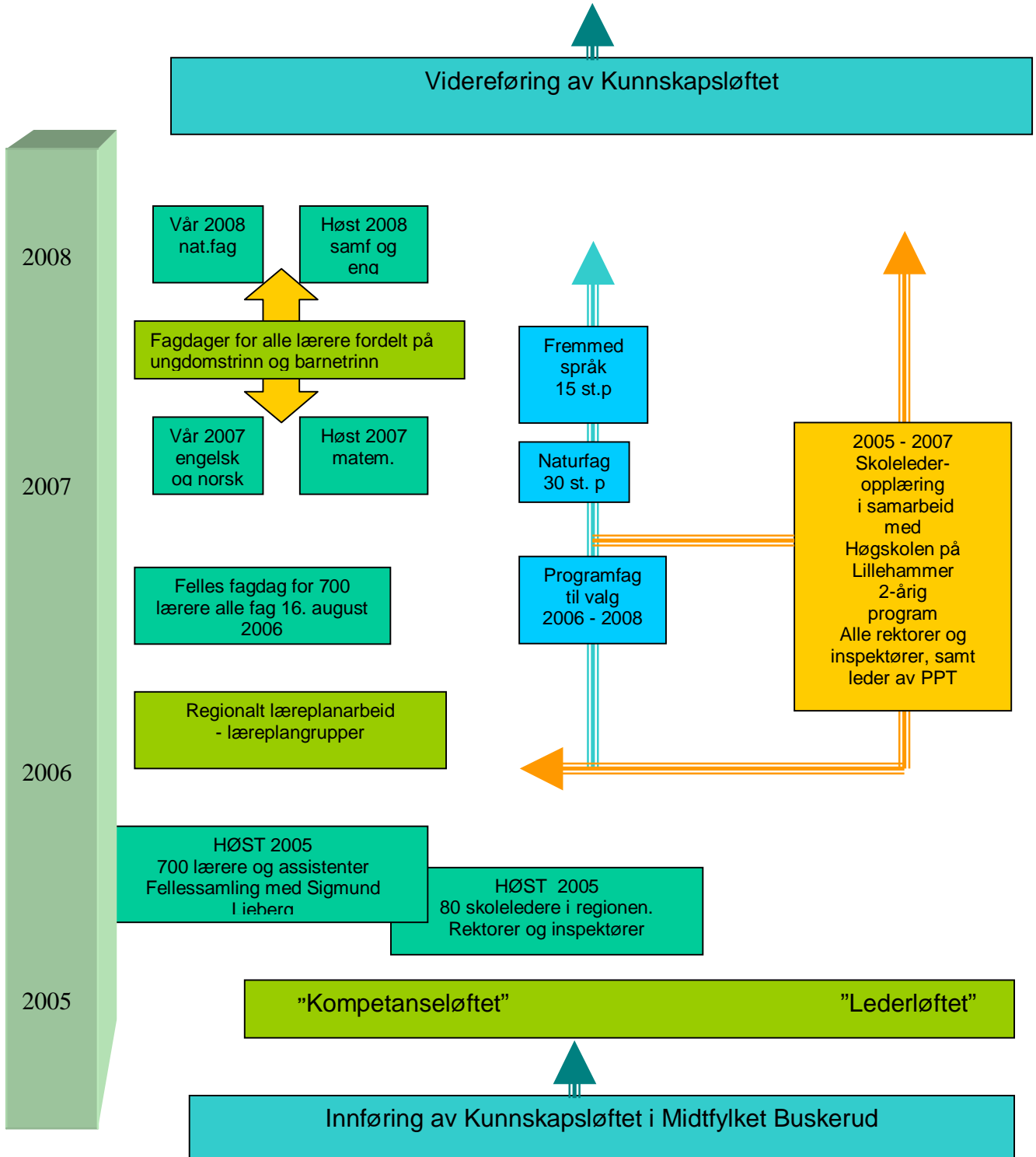
Kunnskapsløftet krever lærere som kjenner den nye skolereformen og som har høy kompetanse faglig og metodisk. Dette krever en omfattende satsing på kompetanseutvikling. Kunnskapsdepartementet har utarbeidet *Kompetanse for utvikling. Strategi for kompetanseutvikling i grunnsopplæringa 2005–2008* i samarbeid mellom Kommunenes Sentralforbund (KS), Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag, Skolenes Landsforbund, Norsk Skolelederforbund og den sentrale utdanningsadministrasjonen. Det brede samarbeidet i regionen har sikret at strategien har blitt et felles grunnlag for det kompetanseløftet som har blitt gjennomført i perioden 2005-2008.

Tilpasset opplæring

Tilpasset opplæring har vært et begrep i norsk skole siden 1970-tallet. Det er hjemlet i opplæringsloven der det heter at *"Opplæringa skal tilpasses evnene og forutsetningene til den enkelte eleven og lærlingen"* (§2-1). Alle de fem kommunene i vår region har siden 2004 og tidligere hatt fokus på tilpasset opplæring. Bevisstgjøring av elevers ulike måter å lære på knyttet opp mot arbeid med læringsstrategier og læringsstiler drives parallelt med det regionale samarbeidet i kompetanseutviklingen og lederutviklingen. I Stortingsmelding 16 *".. og ingen stod igjen"* kan man lese at ulikheter i læringsutbytte begynner i småbarnsalderen.

Modell for innføring av Kunnskapsløftet Midt fylket Buskerud

I løpet av høsten 2005 ble det i regionssamarbeidet utarbeidet et prosessgrunnlag for innføring av Kunnskapsløftet med nedenstående modell. Målet for kompetanseløftet var at lærere og ledere skulle gjøres i stand til å realisere Kunnskapsløftet som igjen skulle erfares av elevene.

Nye læreplaner!

Avspark med professor Sigmund Lieberg

Som avspark for lokalt læreplanarbeid ble det bestemt å avholde en samling for alle lærere, assistenter og ledere i skolen. Som innleder på dette temaet ble Sigmund Lieberg valgt. *Lieberg* er professor ved Pedagogisk Forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo. I alt syv samlinger om lokalt læreplanarbeid ble i november 2005 gjennomført med følgende fokus:

”Er de nye læreplanene grunnlaget for verdens beste skole?”

- Om den nye læreplantenkningen og læreplanene
- Sentrale utfordringer og konsekvenser for lærere og skoleledere i gjennomføringen av de nye læreplanene

Lærere, assistenter og skoleledere fikk i løpet av disse dagene i november 2005 innblikk i følgende utfordringer med reformen Kunnskapsløftet: Læreplanene som grunnlag for skolens *ansvarliggjøring og resultatstyring*, *skolelederens rolle og ansvar* for læreplanenes implementering og resultatoppnåelse samt *lærerens rolle og ansvar*.

”I perspektivet livslang læring kan ikke grunnopplæringen forventes å dekke alle temaer og fagområder som kan synes aktuelle”

(Lieberg 2005)

Tilbakemeldinger etter ”Liebergdagene”

Skolelederne ga tilbakemelding om at dette var nyttige og viktige innspill i forhold til implementeringen av Kunnskapsløftet. Enkelte skoleledere var bekymret for om lærerne ville føle avmakt ved tanken om å operasjonalisere fagplanene ved hver enkelt skole. Dette kom også til uttrykk direkte fra lærerne i løpet av kursdagene.

Hvordan arbeides det med læreplanene i regionen i dag?

Regionalt læreplanarbeid

I prosjektets planprosess på skoleeiernivå og skoleledernivå ble det i løpet av høsten 2005 bestemt følgende:

- Det er ønskelig med en plan med *ideer* til innholdsmomenter på *hvert trinn*.
- Det fastsettes ikke kompetansemål på hvert trinn. Det er innholdet og momenter som bør defineres.

Resultatet ble en løsning med felles fagplangrupper på tvers av skolene som mot godtgjøring utarbeidet utkast til regionale læreplaner med innhold og momenter. Planene ble sendt ut til høring, endringer ble innarbeidet og planene sendt ut. Hensikten i det videre arbeidet er at skolene skal benytte de regionale planene som et utgangspunkt for videre arbeid ved den enkelte skole.

Hvordan kan vi dele erfaringer med skolenes læreplanarbeid?

Fagdager i Kunnskapsløftets innføringsperiode (2006 – 2008)

16. august 2006 – avspark på innføring av nye læreplaner i Kunnskapsløftet

I løpet av den regionale planleggingsdagen 16. august 2006 ble det gjennomført kurs i totalt 21 fag på barnetrinnet og ungdomstrinnet i lys av Kunnskapsløftet. Kursholderne ble søkt etter og funnet blant aktive, oppdaterte og erfarne lærere som står midt i praksisfeltet. Disse kursholderne var kjent med intensjonen i de nye læreplanene, samtidig som de var kjent for å ha løftet blikket og dannet seg en mening om hva de nye læreplanene forventer av skolen.

620 lærere møttes på Vikersund denne dagen. Alle fikk tilbud om å delta på to forskjellige tilbud à tre klokke timer; ett før og ett etter lunsj. Det ble gitt tilbud i alle fag, delt mellom barnetrinn og ungdomstrinn. Deltakerne ble bedt om å ta med seg de regionalt utarbeidete læreplanene for å overføre fokus på det lokale læreplanarbeidet ved hver skole.

Målsettingen med den store fagdagen 16. august

Målsetting for dagen var at lærerne skulle få hjelp til:

- å se likheter og forskjeller mellom L97 og LK06 med vekt på:
 - kompetansemål
 - 5 grunnleggende ferdigheter
 - tilpasset opplæring

Kursene ble gjennomført på tre steder i Vikersund; Kulturhuset, Nordre Modum Ungdomsskole og Vikersund barneskole. Skolesjefene og rektorene fra hele regionen bidro som funksjonærer og var synlig vertskap.

Superverter for 700 fornøyde kursdeltakere! Anne Bollingmo, koordinator for Kunnskapsløftet i Ringerike kommune og Tormod Kalager, rektor på Vikersund skole.

Tilbakemeldinger fra 16. august 2006

Evalueringene fra skolene i etterkant av fagdagen ga et generelt svært positivt inntrykk hva angår målsetting og intensjon med dagen. Enkelte fag skilte seg mer positivt ut enn andre, kanskje mest knyttet opp mot lærernes forventninger til å få noe ”matnyttig”. Det ble oppfattet som positivt og riktig at lærere fra samme skole, gruppe og fag erfarte det samme kursinnholdet, slik at læringen kunne føres tilbake til skolen. Det ble positivt henvist til betydningen av å knytte fag og metodikk opp mot pedagogikk, forståelse og begrunnelse for valg av undervisningsstrategier.

Fagdager 2006 – 2008

De positive tilbakemeldingene etter den store fagdagen 16. august ble utgangspunkt for hvordan det ble lagt opp til oppfølgingskurs på faginnhold. Fagdagerne ble vurdert å skulle gå på *fagene* med fokus på *mål, grunnleggende ferdigheter, tilpasset opplæring og vurdering*. Dette var i tråd

med behov meldt i tilbakemeldingene fra fagdagen 16. august 2006. I løpet av de to påfølgende årene har følgende plan og innhold for fagdager blitt gjennomført:

Tid	Barnetrinn	Ungdomstrinn
Vår 2007	Engelsk	Norsk
Høst 2007	Matte	Matte
Vår 2008	Naturfag	Naturfag
Høst 2008	Samfunnsfag	Engelsk

En intensjon med oppfølging av fagdager var at lærerne fortrinnsvis skulle velge fag de *ikke* deltok på den 16. august 2006. Likeledes måtte det skje en progresjon fra denne dagen. Dette med særlig tanke på at lærerne skulle ha jobbet med de lokale/regionale læreplanene på den enkelte skole. Det ble bestemt å gjennomføre to dager på hvert fag med de samme lærerne med *praktisk utprøving på den enkelte skole* i mellomperioden. Et interessant spørsmål i fortsettelsen dukket opp: Kan dette bli starten på netteværksgrupper for lærere på tvers av kommunene?

Hvordan kan læringen på fagdage sjekkes ut som "læring til organisasjonen" og læring for elevenes læringsutbytte?

Lederopplæring

Innhold i skolelederopplæringen

Våre fem kommuner, Hole, Krødsherad, Modum, Ringerike og Sigdal har i perioden gjennomført et omfattende samarbeid på skolelederområdet i Kunnskapsløftet. Det ble tidlig fastslått at skolelederopplæringen skulle vare over en periode på to år, men refleksjon og oppgaver mellom møtepunktene. Opplæringen skulle ikke ende opp i krav til eksamen eller formalisert vurdering. Etter utarbeiding av innhold og forventninger ble det utarbeidet anbudsdokumenter og formelt utlyst oppdrag. Regionens valg av leverandør falt på Høgskolen på Lillehammer, Senter for Livslang Læring (SELL). Det ble opprettet en styringsgruppe for opplæringen med alle de skolefaglig ansvarlige, to representanter fra HiL, en rektor, samt to kompetansekoordinatorer.

Utdrag fra temaer for samlingene i lederopplæringen

- kunnskapsløftet, profesjonalitet og pedagogiske lederutfordringer
- skolens kultur og deltakerberedskap
- skolen som lærende organisasjon
- skolebasert vurdering
- tilpasset opplæring
- når PPT og skole samarbeider - roller, ansvar og lovgrunnlag
- erfaringer fra nasjonalt tilsyn 2007
- muligheter og dilemmaer når skole og PPT samarbeider
- elevvurdering - vurderingsarbeid i praksis på kommunenivå og skolenivå
- lederutfordringer knyttet til digital kompetanse
- skoleleder som informatør i det offentlige rom
- metoder for videre skoleutvikling
- coaching (individuell og gruppe)

Hvordan kan temaene på lederopplæringa overføres til ledelse av læring på skolene?
(Lærende organisasjon)

Utdanningsvalg

Prosjektet ble organisert med en styringsgruppe som øverste organ, bestående av representanter fra Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, kommune/region. Fra februar 2007 kom det også med en representant fra Utdanningsforbundet. Prosjektet har for en stor del vært finansiert med skjønnsmidler fra Fylkesmannen i Buskerud. Under styringsgruppa hadde prosjektet en prosjektgruppe, bestående av representanter fra både grunn- og videregående opplæring. Fra 1. august 2006 til mai 2008 har vi hatt følgende aktiviteter:

- styringsgruppa har gjennomført to til tre møter hvert halvår
- det har blitt arrangert heldags arbeidsseminar for rådgivere, rektorer og skoleeiere i regionen
- lederne av arbeidsgruppene og to rådgivere fra regionen har deltatt på todagers erfaringskonferanse om Programfag til valg
- alle tre arbeidsgruppene har utarbeidet forslag til lokal læreplan for Programfag til valg. Deretter jobbet prosjektgruppa ut det endelige utkastet til lokal læreplan.
- det er i tillegg utarbeidet et ressurshefte (lærerveiledning) med tips og forslag til arbeid med Utdanningsvalg (TIPS)
- Heldagsseminar, våren 2008 hvor ny læreplan for Utdanningsvalg ble presentert

Flertallet av skolene i regionen startet arbeidet med utprøvinger og tilnærminger til faget i rammen til skolens og elevenes valg vårhalvåret 2007. I løpet av april/mai 2007 hadde prosjektet ferdig et utkast til læreplan til skolene. Det ble videre stilt krav til at alle skoler skulle prøve ut faget.

Etter den første delen av prosjektperioden med Utdanningsvalg, ser man at planen skal inneholde punkter om elementer/smakebiter fra utdanningsprogrammer på videregående skoler. Vil ungdomsskolene kunne gi mer rom for praktisk arbeid? Læreplanen i Utdanningsvalg, samt veiledningsheftet TIPS kan du finne her:

<http://www.modum.kommune.no/templates/modum/ModumPage.aspx?id=2438>

Prosjektgruppa jobber nå videre med å bryte ned kompetansemålene på hvert trinn. Prosjektgruppa og styringsgruppa vil våren 2009 jobbe med å utarbeide en brosjyre for foreldre/foresatte. I tillegg vil det også jobbes med retningslinjer for vurdering i Utdanningsvalg.

I hvilken grad er Utdanningsvalg blitt et fag som elever, lærere og foreldre forholder seg til, på linje med andre fag på ungdomstrinnet?

Fremmedspråk 15 studiepoeng- praktisk tilnærming til faget

Sentrale myndigheter har bidratt med tilleggsmidler for satsing på å øke andelen språklærere med kompetanse i fremmedspråk, med særlig vekt på praktisk tilnærming.

Det ble i løpet av våren og høsten 2007 blitt gjennomført et 15 vekttallskurs i fremmedspråk i regi av Telemarksforskning, Notodden HiT. Kurset er blant annet dekket av omsøkte midler fra Fylkesmannen. Etter fullført studieenhet skulle deltakerne blant annet ”kunne bruke virkemidler for å tilrettelegge språkundervisning som et praktisk fag, dokumentere og vurdere resultater av slikt arbeid.” Kursdagene ble gjennomført med samlinger i kulturhuset i Modum fem ganger i løpet av studieåret. Deltakelsen ble lavere enn forventet. Regionen hadde avtafestet en deltakelse på 20 lærere. 8 lærere fullførte kurset.

Naturfag 15 + 15 studiepoeng

Undersøkelser foretatt i skolene i regionen viser at en relativt stor andel elever på barnetrinnet får undervisning i naturfag av lærere uten formell kompetanse i faget. Naturfag utgjør en stor del av den nasjonale satsing på teknologi & design, forskerspiren og ungt entreprenørskap. Alt i alt handler det om at skolene må øke sitt fokus på praktisk tilnærming i fag. Med midler fra Fylkesmannen ble det på linje med fremmedspråk invitert til deltakelse i videreutdanning i regi av Høgskolen i Buskerud avd. Hønefoss. Dette initiativet fikk flere deltakere enn tilbudet i fremmedspråk, og våren 2007 var det om lag 20 lærere fra regionen som startet opp. Kommunenivået dekket også her kursavgift, eksamensavgift, litteratur og vikarutgifter for deltakerne. Høsten 2008 startet 12 lærere på nye 15 studiepoeng, med forventet eksamen våren 2009.

Veien videre

Stortingsmelding 16 "Og ingen stod igjen" peker på gevinsten av *tidlig innstas* for livslang læring. Dette er områder regionen går inn på i forhold til et fortsatt arbeid med grunnleggende lese- og skriveopplæring. Det legges betydelig vekt på de fem grunnleggende ferdighetene. Barnehagens betydning for god tidlig innlæring like så. *Tilpasset opplæring* og samarbeid om systemiske løsninger med PPT står sentralt i alt arbeid for elevenes læring. Et viktig dokument for videre arbeid med utvikling i skolen er Stortingsmelding 31: "Kvalitet i skolen". Her omtales kvalitet på lærerutdanning og formell kompetanseheving av lærere og skoleledere.

Noen erfaringer med innføringen

- Utarbeidningen av regionale læreplaner ble gjennomført med fokus på innhold og momenter knyttet til kompetansemålene. Det kan synes som om denne tilnærmingen ga skolene handlingsrom i forhold til det lokale arbeidet med oppdeling av kompetansemål. Dette vil være en oppgave skolene må løse i eget tempo, med egen struktur og oppbygging. Det er fremdeles behov for å dele erfaringer med arbeid mot kompetansemålene i forhold til underveisvurdering og taksonomisk oppbygging av læreplanen.
- Det toårige samarbeidet om lederutvikling har vært en omfattende satsing på ledelse i våre fem kommuner. Samtlige inspektører, rektorer og ledere av PPT deltok på felles samlinger og gjennomgikk refleksjoner over de samme temaene. Dette har gitt et utgangspunkt for erfaringsdeling som man kan dra nytte av i en rekke sammenhenger i ettertid.
- Fra oppstarten med Lieberg høsten 2005 med etablering av et sterkere fokus på fag, ser vi at de påfølgende to årene med omfattende kursrekker for skolene, etter hvert bidro til en grad av kurstrøtthet. Med krav om å stille så mange lærere som mulig på hvert fag, måtte skolene organiseres med redusert bemanning på kursdagene. Vi mener imidlertid at fokuset på fag har etablert økt faglærerbevissthet i tråd med Kunnskapsløftet, spesielt på barnetrinnet. Kurs over to hele dager, for lærere fra fem kommuner i et fellesskap, vil ventelig også ha bidratt til økte muligheter for erfaringsdeling på tvers av skoleslag og kommunegrenser.

Litteratur

Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Midlertidig utgave juni 2006 (Grep digital utgave 2007)
Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Oslo.

Nasjonal strategi for kompetanseutvikling i grunnsopplæringa 2005–2008. *Kompetanse for utvikling - Strategi for kompetanseutvikling i grunnsopplæringa 2005–2008*. Det Kongelige Kunnskapsdepartementet. Oslo

Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) "*Kultur for læring*". Utdannings- og forskningsdepartementet. Oslo

Rundskriv F-12/2006 B *Innføring av Kunnskapsløftet*. Det Kongelige Kunnskapsdepartementet. Oslo

Stortingsmelding nr. 16 *...og ingen stod igjen*. 2006-2007. Det Kongelige Kunnskapsdepartement. Oslo